

Lapin liiton lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Suomen perustuslain 25 §:n muuttamisesta

LLHall 19.08.2026 § 91
190/03.00/2026

Valmistelija Knutars Heli Lapin liitto

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Suomen perustuslakia vaalipiirijakoa koskevilta osin. Ehdotetulla lailla vahvistettaisiin maan jakaminen eduskuntavaaleja varten vähintään yhdeksään ja enintään viiteentoista vaalipiiriin. Tämän lisäksi Ahvenanmaan maakuntamuodostaisi edelleen oman vaalipiirinsä.

Vaalipiirejä on Manner-Suomessa nykyisin kaksitoista eli perustuslain edellyttämä vähimmäismäärä. Toteutuessaan ehdotettava perustuslain muutos ei johtaisi väistämättömästi vaalipiiriin muutoksiin, mutta se mahdollistaisi joidenkin vaalipiirien yhdistämisen ilman, että jokin toinen vaalipiiri olisi jaettava.

Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma (Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023, s. 215) sisältää kirjauksen vaalijärjestelmän suhteellisuuden parantamisesta: "Vaalijärjestelmän suhteellisuutta parannetaan valmistelemalla parlamentaarisesti vaalialuemalli sellaisille alueille, joissa piilevä äänikynnys on erityisen korkea. Huomiota kiinnitetään ensisijaisesti Lapin vaalipiiriin, josta pyritään muodostamaan yhteinen laskennallinen vaalialue Pohjois-Pohjanmaan kanssa, laskentatapana ehdokaskohtainen äänimäärä ja väestöön suhteutettu valittavien edustajien lukumäärä vaalipiireistä. Molemmat vaalipiirit säilyvät itsenäisinä, eikä vaalipiirien rajoja muuteta. Alueellinen identiteetti otetaan huomioon.

Lisäksi haetaan vastaavaa toimintatapaa jatkossa sellaisiin vaalipiireihin, joissa kansanedustajamäärä laskee alle kahdeksaan tai alle seitsemään kansanedustajaan. Päätös vaalialuemallista tehdään vuoden 2024 aikana, ja se on tarkoitus ottaa käyttöön viimeistään vuoden 2031 eduskuntavaaleissa." Valtioneuvosto asetti 16.11.2023 parlamentaarisen vaalialuetyöryhmän, jonka tehtävänä oli hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti valmistella esitys eduskuntavaalien vaalijärjestelmän suhteellisuutta parantavaksi vaalialuemenetelmäksi sellaisille alueille, joissa piilevä äänikynnys on erityisen korkea.

Loppuraportissaan työryhmän enemmistö esitti jatkovalmisteluun ryhtymistä perustuslain ja vaalilain muuttamiseksi. Loppuraportti sisälsi yhden eriävän mielipiteen sekä yhden asiantuntijan lausuman.

Parlamentaarisen vaalialuetyöryhmän enemmistön ehdotuksen mukaisen hallituksen esitystä valmisteltiin oikeusministeriön 15.1.2026 asettamassa valmisteluryhmässä, jonka tueksi valtioneuvosto asetti 5.2.2026 parlamentaarisen ohjausryhmän. Ohjausryhmä totesi 19.5.2026 kokouksessaan, ettei riittävää yksimielisyyttä hallitusohjelmakirjauksen mukaisen vaalialuemenetelmän edistämiseksi ollut.

Esitys on valmisteltu perustuslain 25 §:n tarkistamista käsitelleen työryhmän mietinnön (Perustuslain 25 §:n tarkistaminen. Työryhmän ehdotus. Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 26/2013) ja sen perusteella vaalikaudella 2011–2015 annetun hallituksen esityksen (HE 55/2014 vp) pohjalta oikeusministeriössä sen jälkeen, kun parlamentaarisen vaalialuetyöryhmän enemmistön ehdotuksen mukaisen hallituksen esityksen valmistelun edistämiseksi ei parlamentaarisessa ohjausryhmässä saavutettu riittävää yksimielisyyttä. Ehdotus perustuu ohjausryhmän jäsenten piirissä käytyihin keskusteluihin eri sääntelyvaihtoehdoista.

Hallituksen esitysluonnokseen voi antaa lausunnon ajalla 17.6.2026 - 12.8.2026, Lapin liitto on kuitenkin anonut ja saanut oikeusministeriöstä lausunnon jättämiselle lisää aikaa 20.8.2026 saakka Lapin liiton hallituksen kokousaikatauluista johtuen.

Lapin liiton lausunto asiasta:

Tulisiko perustuslaissa säädettyä vaalipiirien vähimmäis- ja enimmäismäärää laskea nykyisestä kahdestatoista ja kahdeksastatoista esityksessä ehdotettuun yhdeksään ja viiteentoista?

Ei

X

Kyllä

Perustelut

Lapin liitto tunnistaa esityksen taustalla olevan tavoitteen:

- lisätä vaalijärjestelmän joustavuutta,
- mahdollistaa vaalipiirien yhdistäminen ja
- parantaa suhteellisuuden toteutumista pienissä vaalipiireissä.

Tämä tavoite on sinänsä kannatettava, koska erityisesti Lapin kaltaisissa vaalipiireissä piilevä äänikynnys on korkea. Lapin näkökulmasta keskeinen huolena on alueellisen edustuksen turvaaminen.

Lapin liitto korostaa, että Lapin vaalipiiri edustaa Suomen vaalijärjestelmässä poikkeavaa aluetta: vaalipiiri on väestöltään pieni, ja sieltä valitaan verrattain vähän kansanedustajia, tästä seuraa korkea käytännön äänikynnys, joka on arvioitu huomattavasti suuremmaksi kuin suurissa vaalipiireissä (esimerkiksi yli 12 % edustajapaikkaan). Lisäksi alue on maantieteellisesti laaja, harvaan asuttu ja olosuhteiltaan erityinen (mm. alkuperäiskansa).

Lapin näkökulmasta ehdotettu muutos ei ole neutraali, vaan käytännössä mahdollistaa kehityksen, jossa Lapin vaalipiiri yhdistetään Oulun vaalipiiriin. Vaalipiirien yhdistämisen vaikutukset ovat merkittävät: Lapin poliittinen painoarvo heikentyy ja olosuhteiltaan poikkeavan alueen erityiskysymykset voivat jäädä vähemmälle huomiolle. Lisäksi edustuksellinen yhteys harvaan asutuilta alueilta heikkenee, mikä heikentää perustuslain keskeistä tavoitetta turvata koko maan edustus.

Lapin liitto katsoo, että vaalipiirien vähimmäis- ja enimmäismäärän laskemiseen (12–18 → 9–15) tulee suhtautua pidättyvästi, eikä muutosta tule toteuttaa ilman samanaikaisia toimenpiteitä alueellisen edustuksen turvaamisesta.

Perustuslain 25 §:n keskeinen tehtävä on turvata:

1. vaalien suhteellisuus
2. alueellinen edustavuus.

Hallituksen esityksessä painottuu selvästi ensimmäinen.

Lapin liitto korostaa, että:

- pienissä vaalipiireissä suhteellisuus on heikko, mutta
- suurissa vaalipiireissä alueellinen edustavuus heikkenee

Lapin näkökulmasta kyse ei ole pelkästä teknisestä uudistuksesta, vaan perusoikeuksien keskinäisestä painotuksesta.

Esitetty muutoksen vaikutukset näkyvät erityisesti Lapin vaalipiirissä ja johtavat jatkossa: vaalipiirien yhdistämiseen (Lappi–Oulu), päätöksenteon keskittymiseen väestökesittymiin ja poliittisen vaikuttavuuden siirtymiseen pois pohjoisesta. Lisäksi

pitkät etäisyydet vaikeuttavat kampanjointia ja vuorovaikutusta ja alueellinen identiteetti ja yhteinen edunvalvonta voivat heikentyä.

Lapin liiton näkemyksen mukaan esitys ei ole sellaisenaan hyväksyttävissä: vaalipiirien määrän alentaminen voidaan hyväksyä ainoastaan, jos samanaikaisesti:

- turvataan Lapin ja muiden harvaan asuttujen alueiden edustus
- arvioidaan yhdistämisen vaikutukset konkreettisesti etukäteen
- selvitetään vaihtoehtoiset keinot parantaa suhteellisuutta ilman vaalipiirien yhdistämistä.

Yhteenveto

Muutoksen tavoite on ymmärrettävä ja osin kannatettava, mutta sen vaikutukset kohdistuvat erityisesti Lappiin. Sen vuoksi perustuslaissa säädettyä vaalipiirien vähimmäis- ja enimmäismäärää ei tule laskea ilman samanaikaisia, sitovia toimia alueellisen edustuksen turvaamiseksi. Lapin edustuksen tulee jatkossakin säilyä vahvana ja tunnistettavana osana Suomen parlamentaarista järjestelmää. Lapin liitto pitää tarpeellisenä arvioida myös ratkaisuja, joissa suhteellisuutta parannetaan ilman vaalipiirien yhdistämistä (esimerkiksi laskennalliset vaalialuemallit).

Esittelijä vs. maakuntajohtaja Takkula Hannu Lapin liitto

Päätösesitys Lapin liiton hallitus päättää antaa asiasta yllä esitetyn mukaisen lausunnon.

Päätös Keskustelun aikana tehtiin kaksi muutosesitystä.

Mikko Sipilä teki liitteenä olevan muutosesityksen.

Lisäksi Annika Sipilä teki keskustelun aikana seuraavan muutosesityksen: "Lapin liiton hallitus päättää antaa asiasta seuraavan lausunnon: Lapin liitto tukee hallituksen esitystä perustuslain muuttamiseksi varauksin. Lapin liitto katsoo, että vaalipiirien vähimmäis- ja enimmäismäärän laskua (12–18 → 9–15) ei tule toteuttaa ilman samanaikaisia toimenpiteitä alueellisen edustuksen turvaamisesta. Lapin liitto katsoo, että nykyisen vaalijärjestelmän turvaava ja samalla suhteellisuutta parantava uudistus voitaisiin toteuttaa myös ilman perustuslain muutosta esimerkiksi yhdistämällä Lapin, Koillismaan ja Kainuun kunnat yhdeksi vaalipiiriksi."

Antti Kaarlela kannatti Annika Sipilän muutosesitystä.

Puheenjohtaja totesi, että Mikko Sipilän muutosesitys raukeaa kannattamattomana.

Annika Sipilän muutosesityksen osalta puheenjohtaja totesi, että oli äänestettävä, koska oli tehty kannatettu muutosesitys. Puheenjohtaja esitti äänestysmenettelyksi nimenhuutoäänestystä siten, että vs. maakuntajohtajan pohjaesitystä kannattavat äänestävät "JAA" ja Sipilän tekemää muutosesitystä kannattavat äänestävät "EI". Äänestysmenettely hyväksyttiin yksimielisesti. Suoritetussa äänestyksessä "JAA" -ääniä annettiin kaksitoista (12) (Rainio, Ekorre, Hiltunen, Kaikkonen-Tiensuu, Koivisto, Koskenniemi, Mällinen, Pyhäjärvi, Salmijärvi, Seppänen, Tiitinen, Viitala) ja "EI" -ääniä kolme (3) (Kaarlela, Sipilä, Sipilä).

Puheenjohtaja totesi, että hallituksen päätökseksi äänin 12-3 tuli maakuntajohtajan päätösesitys.